

การผสมผสานทางความเชื่อทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องสะเดาะเคราะห์ ต่อชะตาในสังคมไทย

THE INTEGRATION OF BUDDHISM BELIEFS WITH THE BELIEF IN AVERTING BAD LUCK AND IMPROVING ONE'S FATE IN THAI SOCIETY.

พระสุชิน ปคุณธมโม (บุตพา)¹, ผศ. พิเศษ ดร. สรวิชญ์ วงษ์สะอาด², พระเจริญพงษ์ วิชัย³

Phra Suchin Pakunshmmo (Butpa)¹, Asst. Prof. Dr. Sorawit Wongsard², Phra Jaroenphong Wichai³

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanayasridvaravadi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya

Corresponding Author E-mail: Suchin.71686@gmail.com

(Received : December 25, 2024; Edit : January 10, 2025; accepted : January 10, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการผสมผสานความเชื่อทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาในสังคมไทย ซึ่งเป็นการผสมผสานความเชื่อที่สืบทอดมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคโบราณ โดยมีพื้นฐานมาจากการนับถือธรรมชาติ ผีสาง เทวดา บรรพบุรุษ และพิธีกรรมตามศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาเผยแพร่ก่อนพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิโดยพระสมณทูตที่พระเจ้าอโศกมหาราชส่งมา ทำให้เกิดการผสมผสานทางความเชื่อระหว่างศาสนาทั้งสอง โดยเฉพาะในเรื่องเคราะห์กรรม ก่อให้เกิดพิธีกรรมทางศาสนาขึ้นมากมาย

ในปัจจุบัน การสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาของคนไทยส่วนใหญ่มักจะอยู่ในรูปแบบของการทำบุญและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ตามสถานที่ต่างๆ เช่น วัด หรือโบสถ์ของพราหมณ์ ซึ่งเชื่อกันว่าสามารถส่งเสริมและแก้ไขดวงชะตาชีวิตให้ดีขึ้นได้ ทั้งในแง่ของการขจัดสิ่งอัปมงคล การเสริมดวงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการงาน การเงิน ความรัก หรือสุขภาพ นอกจากนี้ การทำบุญและประกอบพิธีกรรมดังกล่าวยังถือเป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้กับผู้ที่ปฏิบัติ ช่วยให้เกิดความมั่นใจและกล้าเผชิญกับอุปสรรคในชีวิต รวมถึงยังเป็นการปลูกฝังให้ยึดมั่นในศีลธรรมความดีงามอีกด้วย แม้ความเชื่อเหล่านี้จะมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม แต่ก็ยังคงมีอิทธิพลและเกี่ยวข้องกับการทำบุญและประกอบพิธีกรรมของผู้คนในสังคมไทยมาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานอย่างลงตัวระหว่างความเชื่อดั้งเดิม พระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์ ที่หล่อหลอมกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของความเชื่อและวัฒนธรรมไทย

คำสำคัญ: ความเชื่อ, ไสยศาสตร์, พระพุทธศาสนา, พิธีกรรม

Abstract

This academic article aims to study the integration of Buddhist beliefs with beliefs in averting bad luck and extending one's destiny in Thai society, which is a combination of beliefs that have been passed down for a long time since ancient times. It is based on the belief in nature, ghosts, spirits, ancestors, and rituals according to the Brahman religion that was introduced before Buddhism. When Buddhism was introduced to the Suvarnabhumi region by the monks sent by King Ashoka the Great, it resulted in a combination of beliefs between the two religions, especially in terms of karma, which led to the emergence of many religious rituals. Currently, the averting bad luck and extending one's destiny for most Thais is usually in the form of making merit and performing black magic rituals in various places, such as temples or Brahman churches, which are believed to be able to promote and improve one's destiny, both in terms of eliminating bad luck and enhancing one's destiny in various aspects, such as work, finances, love, or health. In addition, making merit and performing such rituals is considered a way to boost the morale of those who practice it, helping them to be confident and brave enough to face obstacles in life, as well as instilling a sense of morality and goodness. Although these beliefs have changed and developed according to the social and cultural context, they still influence and are related to making merit and performing rituals of people in Thai society to this day. This reflects the perfect blend of traditional beliefs, Buddhism and Brahmanism, which have merged into a unique identity of Thai beliefs and culture.

Keywords: belief, superstition, Buddhism, ritual

บทนำ

สังคมไทยมีวิวัฒนาการของความเชื่อและประเพณีปฏิบัติที่มีรากฐานมาจากหลากหลายแหล่ง ทั้งศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิก่อนพุทธศาสนา ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีสารเทวดาและสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมถึงหลักธรรมคำสอนและแนวปฏิบัติในพระพุทธศาสนาที่ได้รับการยอมรับนับถืออย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา การผสมผสานและหล่อหลอมความเชื่อเหล่านี้เข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดคติความเชื่อและพิธีกรรมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยมาจนถึงปัจจุบัน

หนึ่งในความเชื่อที่เด่นชัดและมีอิทธิพลอย่างยิ่งในสังคมไทย คือ ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความเชื่อเรื่องภูติผีปิศาจ เทพเจ้า วิญญาณบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิพลเหนือโชคชะตาของมนุษย์ หากชีวิตประสบเคราะห์กรรม ความทุกข์ยาก หรือมีเหตุไม่เป็นมงคล ผู้คนมักมองว่าเป็นผลจากการกระทำหรือพลังอำนาจบางอย่างของสิ่งเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องประกอบพิธีกรรมเพื่อขอมลาโทษ เยียวยาความเสียหาย หรือขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยปัดเป่าเคราะห์ภัยให้พ้นไป นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องดวงชะตาที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า หากชะตาชีวิตกำลังตกต่ำหรือมีเหตุไม่เป็นมงคล ก็สามารถใช้พิธีกรรมบางอย่างในการแก้ไขปรับเปลี่ยนให้ดีขึ้นได้

เมื่อพระพุทธศาสนาแพร่หลายเข้ามาในสังคมไทย คำสอนและแนวปฏิบัติทางพุทธศาสนาก็ได้ผสมเข้ากับความเชื่อดั้งเดิม ก่อให้เกิดความหลากหลายในรูปแบบของพิธีสะเดาะเคราะห์และต่อชะตา ตัวอย่างที่เด่นชัด เช่น: การทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน ทำนุบำรุงศาสนสถานและร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เพื่อเสริมสิริมงคล แก่เคราะห์ และสั่งสมบุญบารมีให้กับตนเองและครอบครัว

การตั้งจิตอธิษฐาน สวดมนต์ภาวนา รักษาศีล และปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนา เพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ เสริมสร้างกำลังใจให้เข้มแข็ง และพัฒนาปัญญาในการรับมือกับปัญหาอุปสรรค

การทำบุญในโอกาสต่างๆ เช่น งานศพ งานบวช งานมงคลสมรส วันเกิด เพื่อแสดงความกตัญญู ตอบแทนบุญคุณ และสร้างความเป็นสิริมงคลให้กับตนเองและผู้อื่น

การขอพรจากพระพุทธรูปหรือรูปเคารพที่ศักดิ์สิทธิ์ การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำถิ่น การสวดมนต์หรือทำพิธีบูชาอย่างต่อเนื่องในเวลาที่กำหนด การบนบานเมื่อประสบเคราะห์หรือต้องการให้สมปรารถนา และการแก้บนเมื่อสำเร็จแล้ว

การบูชาเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบรรพบุรุษตามความเชื่อดั้งเดิม เช่น การจัดหาเครื่องเซ่นไหว้ การจุดธูปเทียนบูชา การเชิญขึ้นทรงเพื่อขอคำแนะนำ การแก้บนด้วยของคู่ หรือการประกอบพิธีตามฤกษ์ยาม

การปรึกษาหมอดู โหราจารย์ และผู้เชี่ยวชาญศาสตร์แขนงต่างๆ เพื่อทำนายดวงชะตา ไขความฝัน ตูลายมือ วิเคราะห์ฮวงจุ้ย และให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิถีแก้ปัญหาชีวิต เสริมดวง หรือหลีกเลี่ยงเคราะห์กรรม

การสักยันต์ เครื่องรางของขลัง และการพกพาวัตถุมงคลติดตัว เพื่อป้องกันภัย เสริมบารมี ดึงดูดโชคลาภ และสร้างความอุ่นใจให้กับผู้ครอบครอง

ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาได้แทรกซึมอยู่ในประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญของชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ในพิธีการแต่ละขั้นตอนของชีวิต มักมีการสวดแทรกความเชื่อและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์เข้าไปด้วยเสมอ เริ่มตั้งแต่พิธีอย่างเช่นการโกนจุกเด็กที่มักจะมีการนำตัวเด็กไปขอพรที่วัด เพื่อให้เริ่มต้นชีวิตใหม่อย่างเป็นมงคล เป็นการปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากชีวิตของทารกนั่นเอง

เมื่อเติบโตขึ้นมา ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ก็ยังคงเข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงเวลาสำคัญต่างๆ เช่น การบวชเรียนของเด็กผู้ชายก็มีความเชื่อว่าเป็นการชำระล้างร่างกายและจิตใจ ตัดขาดจากบาปเคราะห์ในอดีต เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ในเพศบรรพชิตอย่างบริสุทธิ์ ในพิธีแต่งงานก็มักมีพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อกำจัดอุปสรรคและความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตคู่ เพื่อให้คู่บ่าวสาวมีชีวิตที่ราบรื่นร่มเย็นเป็นสุข หรือแม้กระทั่งเมื่อมีการจากไปของสมาชิกในครอบครัว พิธีศพก็มักมีพระสงฆ์มาสวดมนต์เพื่อส่งดวงวิญญาณผู้ตายไปสู่สุคติ ขณะเดียวกันก็เป็นการปลดปล่อยความโศกเศร้าและสิ่งไม่ดีให้หมดไปจากครอบครัวที่สูญเสีย นอกจากพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวแล้ว ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ยังสะท้อนอยู่ในเทศกาลและงานประเพณีต่างๆ ที่คนไทยร่วมกันประกอบพิธีกรรมเป็นหมู่คณะ เช่น เทศกาลสงกรานต์ที่มีพิธีสรงน้ำพระพุทธรูปและรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ อันเป็นการแสดงความเคารพและสร้างบุญบารมีให้กับตนเอง ขณะเดียวกันก็เป็นการชำระล้างสิ่งไม่ดีให้ผ่านพ้นไป เพื่อต้อนรับศักราชใหม่อย่างสดชื่นเบิกบาน หรืองานลอยกระทงที่สะท้อนความเชื่อในการลอยความทุกข์โศกเศร้าคับแค้นทั้งหลายให้ลอยคลาดหายไป โดยมีพิธีถวายกระทงแด่พระแม่คงคา เพื่อขอมลาโทษและขอพรให้ชีวิตในปีต่อไปมีแต่ความสุขสมหวัง

แม้ว่าสังคมไทยจะเจริญก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย หลายคนอาจมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปจากเดิม แต่ในความเป็น

จริงแล้ว ความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาก็ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย เพียงแต่อาจจะมียุคที่ปรับเปลี่ยนไปให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่มากขึ้น เช่น การทำพิธีไสยศาสตร์ผ่านการถ่ายทอดสดออนไลน์ การปรึกษาหมอดูหรือสิ่งเครื่องรางของขลังผ่านทางแอปพลิเคชัน เป็นต้น นอกจากนี้ การเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ก็ทำให้วัฒนธรรมความเชื่อจากภายนอกหลั่งไหลเข้ามาผสมปนเปกับความเชื่อดั้งเดิมของไทย ก่อให้เกิดการผสมผสานพิธีกรรมและความเชื่อแบบใหม่ๆ ขึ้นอย่างน่าสนใจ

สรุปได้ว่า แม้วิถีชีวิตภายนอกของคนไทยจะเปลี่ยนแปลงไปเพียงใด แต่ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาก็ยังคงฝังลึกอยู่ในจิตใจ และได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมายาวนาน การที่จะเข้าใจสังคมไทยได้อย่างถ่องแท้ นั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาให้เห็นที่มา พัฒนาการ และความหมายเชิงลึกของความเชื่อนี้อย่างรอบด้าน ทั้งในแง่ของบทบาทหน้าที่ คุณค่าความหมาย ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับกาลสมัยที่เปลี่ยนผ่าน การมองผ่านเลนส์ทางวัฒนธรรมเช่นนี้จะช่วยให้เราสามารถทำความเข้าใจความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนในสังคมไทยได้อย่างแท้จริง

1. พระพุทธศาสนากับความเชื่อในแต่ละยุค

พระพุทธศาสนาเข้าสู่สุวรรณภูมิในราวพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดียทรงได้ส่งพระสมณทูตทั้ง 9 สายไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งสิ้น 9 สาย หนึ่งในนั้น คือดินแดนสุวรรณภูมิ โดยพระสมณทูตที่ได้รับมอบหมายหน้าที่นี้ คือพระโสณะ และพระอุตตรเถระ ซึ่งได้นำพระไตรปิฎกเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ที่ปัจจุบันคือประเทศเมียนมา และบริเวณใกล้เคียง มีหลายขั้นตอนและหลักฐานที่บ่งชี้ถึงการมาถึงของพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิหลังจากพระพุทธเจ้าเสวยข้าวสัตตแล้วได้ประทานพระเกศา 8 เส้น ให้กับตปุสสะและภคิณีกะพ้อคำวานิชชาวมอญสองพี่น้องได้นำพระเกศานั้น มาถวายกษัตริย์แห่งรามัญประเทศหรือเมียนมา และพระเจ้าเอิกกะลาปะได้สร้างพระเจดีย์และเก๋งหรือพระเจดีย์ชเวดากองได้นำมาประดิษฐานไว้ และส่วนในประเทศไทยได้มีความเชื่อกันว่าพระโสณะ และพระอุตตรเถระ ได้เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมินั้น คือจังหวัดนครปฐม และได้สร้างองค์พระปฐมเจดีย์ขึ้น โดยมีการจดบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานต่าง ๆ ในตามสถานที่ต่าง ๆ ของจังหวัดนครปฐมมีความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาที่ยาวนาน และมีการพัฒนาผสมผสานกับความเชื่อพื้นเมืองดั้งเดิมของผู้คนกับพระพุทธศาสนาแต่ละยุคสมัย ก็คือ

1. พระพุทธศาสนาในยุคทวารวดี กล่าวคือ ในยุคทวารวดีเป็นจุดเริ่มต้นของความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นการวางรากฐานของทางพระพุทธศาสนาในยุคทวารวดีที่มีหลักฐานทางโบราณคดี และโบราณวัตถุในจังหวัดนครปฐม เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ พระพุทธรูปท่านั่งองค์ใหญ่ และพระพุทธรูปท่านยืนองค์ใหญ่หรือองค์พระร่วงที่เราได้เห็นกันจนถึงปัจจุบันนี้ ความเชื่อดั้งเดิมของชาวทวารวดีเป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาเผยแผ่ก่อนพระพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบด้วยความเชื่อเรื่องภูตผีปิศาจ เทวดา เทพเจ้า ตามคติของพราหมณ์ที่มีการประกอบพิธีกรรมเป็นหลักของความเชื่อในศาสนา

2. พระพุทธศาสนาในยุคสมัยสุโขทัย กล่าวคือ ในยุคสมัยสุโขทัยมีความสำคัญอย่างมากที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและนิทานพื้นเมืองในยุคสุโขทัย และได้แสดงถึงความศรัทธาความร่วมมือของคนสุโขทัยในด้านต่าง ๆ พระพุทธศาสนานิยมเอกราชแบบลังกาวงศ์ได้ถูกนำเข้ามาเผยแผ่ในเมืองสุโขทัย โดยเฉพาะในเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในสมัยนั้น และชาวสุโขทัยได้มีการสร้างวัดและสถูปเจดีย์บรรจุพระธาตุ ซึ่งเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมและศาสนา ซึ่งมีความเชื่อและปฏิบัติเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยมีการรักษาศิล 5 ในวันธรรมสวนะ และศีล 8 ในวันพระ นอกจากนี้ยังมีการจัดงานนักขัตฤกษ์เผาเทียนเล่นไฟในวันเพ็ญ เดือน 12 ตามความเชื่อในศาสนา โดยพระมหากษัตริย์ และพระสงฆ์ได้มีบทบาทสำคัญในการทำนุบำรุง และเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีการตั้งสมณศักดิ์ให้กับพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งในทางปกครองในคณะสงฆ์ โดยช่วยให้คนสุโขทัยมีความสงบและร่มเย็น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีเมตตา โดยรวมแล้วพระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยแสดงถึงความสำคัญของศาสนาในด้านต่าง ๆ และเป็นหลักฐานสำคัญของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของสังคมไทย (กรมศิลปากร, 2526: 14).

3. พระพุทธศาสนาในยุคอยุธยา กล่าวคือ ในยุคสมัยอยุธยาได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย และทางประวัติศาสตร์ โดยในการผสมผสานศาสนาพระพุทธกับอิทธิพลศาสนาพราหมณ์เข้ามาทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ปะปนในพิธีกรรมของพราหมณ์ นอกจากนี้ยังมีเรื่องไสยศาสตร์เข้ามาปะปนผสมผสานอยู่ในพระพุทธศาสนาจำนวนมาก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างดี โดยทรงผนวชเป็นเวลา 8 เดือน และโปรดให้ประชุมกวีแต่งหนังสือมหาชาติคำหลวงขึ้น สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงศึกษาพระปริยัติธรรมมาตั้งแต่ยังทรงผนวช และโปรดให้สร้างมณฑปครอบพระพุทธรูปที่สระบุรี ในสมัยนี้มีความนิยมในการสร้างวัดขึ้นทั้งกษัตริย์และประชาชนทั่วไป นิยมสร้างวัดประจำตระกูล มีการแต่งกัณฑ์มหาชาติ และสร้างพระไตรปิฎกด้วยได้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกาเมื่อราว พ.ศ. 2296 พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงส่งพระอุปาลีกับพระอริยมนี พร้อมด้วยคณะ

สงฆ์อีก 15 รูป ไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา ซึ่งทำให้เกิดนิกายสยามวงศ์ขึ้นในศรีลังกา โดยรวมแล้วพระพุทธศาสนาในสมัยอยุธยาได้รับการบำรุง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการผสมผสานระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้าด้วยกัน (กรมศิลปากร, 2526: 24)

4. พระพุทธศาสนาในยุคสมัยธนบุรี กล่าวคือ พระพุทธศาสนาในยุคสมัยธนบุรีเป็นช่วงเวลาสั้นๆ แต่มีความสำคัญในการวางรากฐานสำหรับการฟื้นฟู และพัฒนาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องจนถึงในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาในประเทศชาติกำลังฟื้นตัวจากสงครามและความเสียหายต่าง ๆ ลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาในสมัยนี้ คือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูวัดวาอาราม และปูชนียวัตถุที่เสียหายจากสงครามการบูรณะวัดต่าง ๆ เป็นการแสดงออกถึงความมุ่งมั่นที่จะสร้างความสงบสุขและเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของชาติ แม้ว่าจะเป็นช่วงเวลาสั้นๆ แต่การกระทำนี้มีผลต่อเนื่องไปยังสมัยรัตนโกสินทร์การศึกษาจึงอาศัยการอนุมานจากหลักฐานทางอ้อมเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการบันทึกไว้อยู่ในสมุดไทยที่ได้เก็บรักษาไว้อยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ

5. พระพุทธศาสนาในยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวคือ พระพุทธศาสนาในยุคสมัยรัตนโกสินทร์มีความเปลี่ยนแปลง และมีการพัฒนาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องสามารถแบ่งช่วงเวลา (รัชกาลที่ 1-5) การปกครองคณะสงฆ์ครั้งรัชกาลโครงสร้าง และรูปแบบในสมัยพุทธกาลเป็นหลักใหญ่ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบางยุคบางสมัยคณะสงฆ์ก็ยึดถือเอาหลักพระวินัยกับหลักธรรมเป็นประการ สำคัญ รัชกาลที่ 1 ได้ทรงพิจารณาเห็นว่า ถ้าจะปล่อยให้พระสงฆ์เป็นอยู่อย่างเดิม พระศาสนาที่จะเสื่อมลง พระเกียรติยศก็จะพลอยเสื่อมตามไปด้วย ดังนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้ตราเป็นรูปของกฎหมายขึ้นมาถึง 10 ฉบับ จาก พ.ศ. 2325-2344 เพื่อบังคับควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ ในกรณีที่พระวินัยไม่สามารถจะเข้าไปจัดการได้ให้ใช้พระราชบัญญัติเข้าไปจัดการช่วยให้การบริหารพระศาสนามีประสิทธิภาพสูงขึ้น พระที่ประพฤติไม่เหมาะสมแก่สมณภาวะถูกสึกออกไปจากพระศาสนาเป็นจำนวนมาก พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาพระอาจารย์ศรี ซึ่งถูกถอดสมัยกรุงธนบุรีขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์แรกในกรุงรัตนโกสินทร์ (พระเทพดิลก, (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2548: 421).

ดังนั้นช่วงกลางรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 6-8) สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือ นักธรรม ในชั้นแรก เพื่อจุดประสงค์อบรมพระภิกษุสามเณรที่มีโอกาสสวเขยนน้อยวันแล้วลาสิกขา ออกไป จะได้รับความรู้พระพุทธศาสนาตามสมควร แต่ในระยะต่อมาได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้บวชในพระพุทธศาสนาทุกคนต้องศึกษา และเปิดโอกาสให้คฤหัสถ์เข้าศึกษาด้วย เรียกว่า ธรรมศึกษา พระพุทธศาสนาในสมัยนี้ ในด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ และสาธารณูปการ คงเป็นไปใน รูปแบบเดิม และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่อาณันทมหิตล ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์ โดยโอนโลมตามรัฐสภา คือมีสังฆนายก สังฆมนตรี และมีสมาชิกสังฆสภา มีองค์การบริหารอยู่ 4 องค์การ คือ องค์การ ปกครอง องค์การศึกษา องค์การเผยแผ่ และองค์การสาธารณูปการในสมัยนี้เองที่พระสงฆ์มีความสามารถได้เข้าบริหารพระศาสนากันอย่างเต็มที่ เพราะเหตุนี้ สมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ด้านการศึกษา ได้ขยายการศึกษาออกไปหลายรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ สภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่ไม่ได้ มีการดำเนินการจัดการศึกษาในรูปของมหาวิทยาลัย แต่มาเริ่มจัดขึ้นในสมัยนี้คือ มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดสอนเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2489 โดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นนายกสภาองค์แรก มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดเปิดขึ้นที่วัดมหาธาตุโดยมีพระพิมลธรรม (ช้อย) เป็นสภานายกองค์แรก แต่ว่ามหาวิทยาลัยทั้ง 2 นั้น แม้จะผลิตนักศึกษานิสิตได้รับปริญญาไปรุ่นแล้วรุ่นเล่าก็ตามแต่หาได้รับการ รับรองจากรัฐบาลไม่ เพิ่งมีการรับรองเป็นทางราชการเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2527 นี้เอง และได้จัดการศึกษาเรียกว่า บาลีมัธยมบาลีสายสามัญ โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย และหลักสูตรอบรมพระสังฆาธิการ พระธรรมทูต พระ ธรรมจาริก เพื่อทำหน้าที่ในการให้การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ส่วนมากแล้วจะเป็นการจัดการของพระเถระที่มีความสามารถในด้านนั้น ๆ

กล่าวสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัยเป็นช่วงเวลาสำคัญในการวางรากฐานสำหรับการฟื้นฟู เป็นการพัฒนาพระพุทธศาสนาในสมัยต่อมา แม้ว่าจะมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยที่มีน้อยบางมากบาง แต่ก็มีความสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของพระมหากษัตริย์ไทยในแต่ละยุคสมัย ในการฟื้นฟูประเทศชาติ และปกป้องพระพุทธศาสนาเนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามาก่อนข้างจำกัดและกระจัดกระจายการศึกษาจึงต้องอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง และการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์อย่างไรก็ตามข้อมูลข้างต้นได้พยายามรวบรวมจากความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์

2. พระพุทธศาสนากับแนวคิดทางวัฒนธรรมของสังคมไทยปัจจุบัน

ผู้คนที่อยู่สังคมไทยที่มีวัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตามคติความเชื่อของชุมชนในทางสังคมที่ปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมายาวนาน ประเพณีสำคัญๆ ของผู้คนในสังคมไทย อย่างเช่น ประเพณีสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา

เป็นต้น ร่วมมีความเชื่อในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมากในทางสังคมไทยที่ได้มีการปลูกฝังตามคติความเชื่อหรือความศรัทธาของผู้คนในสังคมไทยที่ยังมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ โดยพระพุทธศาสนามีผลต่อประเพณีและพิธีกรรมในทางสังคมไทยในฐานะเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทยที่มีมาตั้งแต่การเกิดขึ้นของผู้คนจนไปถึงการดำรงอยู่ในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คน แม้แต่การมาถึงวินาทีสุดท้ายของชีวิตก็ทำตามหรือมีการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมก็ตาม พระพุทธศาสนายังอยู่ในฐานะเป็นรากฐานของความเชื่อของผู้คนในสังคมไทย ดังที่เสฐียรโกเศศ กล่าวว่า ความเชื่อทั้งสามคตินี้ถือว่าเป็นการคละเคล้าปะปนกันไปถ้าไม่เป็นสิ่งที่ทำให้ตนเอง และผู้อื่นเดือดร้อนก็ย่อมทำได้ตามศรัทธาของตน (เสฐียรโกเศศ, เรื่องวัฒนธรรม, (พระนคร : บรรณาการ, วารสารมหาจุฬาลงกรณ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1, 2515: 70). เพราะว่า พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ได้ยึดถือความเชื่อในทางศาสนากันมายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติตามคำสั่งสอนในทางคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาก็ตาม โดยที่ได้มีการนำเอาพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาสนาอื่นๆ มาผสมผสานเข้ารวมกันก็ตามด้วยทางวัฒนธรรมของสังคมไทยตั้งแต่ในอดีตนั้น ผู้คนในสังคมไทยได้มีการนำเอาหลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตของผู้คนรวมเข้าอยู่กับการประกอบพิธีกรรมความเชื่อในทางสังคมไทยจนมาถึงปัจจุบันที่มีความเชื่อเรื่องสเดาะเคราะห์ต่อชะตาที่ยังมีการประกอบพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การทำบุญต่ออายุ การถวายสังฆทานแด่พระสงฆ์ การปล่อยปลา เพื่อให้ชีวิตหมดเคราะห์กรรมตามความเชื่อทางวัฒนธรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน

ดังนั้นสังคมไทยมีรากฐานมาจากความเชื่อดั้งเดิม เรื่องสเดาะเคราะห์ต่อชะตา หรือการเสริมดวงชะตาที่เกิดจากการกระทำของเทพเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือมีความเชื่อในเรื่องความมพะเคราะห์ แม้แต่ความเชื่อในเรื่องลางร้าย ลางดี ที่มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนในสังคม ความเชื่อเรื่องสเดาะเคราะห์ต่อชะตาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีการผสมผสานเข้ากันกับพิธีกรรมของทางศาสนา จนกลายเป็น การเชื่อมโยงในทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อความเชื่อในเรื่องเทพราหู ที่ผู้คนในสังคมไทยยังมีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ที่เกี่ยวกับดวงชะตาของผู้คนที่มีการจัดประกอบพิธีกรรมการสเดาะเคราะห์ขึ้นเป็นการบูชาบวงสรวงต่ออายุกับเทพราหู เพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคลต่อชีวิตของตนเอง โดยมี พะยอมยงค์ กล่าวว่า “ความเชื่อ” หมายถึงความตกลงใจในความมีหรือความเป็นของสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น นรก สวรรค์ ภูตผีหรือเทวดามีจริง และความตกลงใจความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น เชื่อว่าถ้าเราทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ใครสิ่งนั้น ย่อมตอบสนองเรา เป็นต้น (มณี พะยอมยงค์, 2529).

เพราะเหตุนี้ความเชื่อหรือศรัทธามีอยู่ 2 ประการ 1. ความเชื่อการสเดาะเคราะห์ต่อชะตา 2. ความเชื่อในพิธีกรรมสืบชะตา โดยได้หยิบยกบางเรื่องบางตอนที่อยู่ในหนังสือพระไตรปิฎกอรรถกถาธรรมบท เพื่อนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการอายุยืน เจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในเรื่องสเดาะเคราะห์ต่อชะตา โดยนำเรื่องอายุวัฒนกุมาร มีปรากฏอยู่ในอรรถกถาธรรมบท ยมกวรรค เล่มที่ 17 หน้า 694–698 พระอรรถกถาจารย์ได้เล่าเรื่องของทารกแรกเกิดคนหนึ่งที่จะตาชาตาจะต้องตายภายใน 7 วัน ตามคำพยากรณ์ของผู้รู้หลักโหราศาสตร์ แต่สุดท้ายพระพุทธเจ้าทรงบอกกุสโลบายแก้ไขให้เด็กจึงรอดตาย และยังกลับเป็นผู้มีอายุยืนยาวได้รับการตั้งชื่อให้ว่า อายุวัฒนกุมาร แปลว่า เด็กผู้มีอายุยืน (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 25/8/180). และนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องสังกิสสะสามเณร เรื่องความเชื่อตำนานเกี่ยวกับพิธีสืบชะตาที่มีตำนานปรากฏในคัมภีร์สืบชะตา กล่าวว่า พระสารีบุตรเถระซึ่งเป็นอัครสาวกของพระพุทธเจ้า มีลูกศิษย์รูปหนึ่งเป็นสามเณรชื่อติสสะ อายุ 7 ปี มาบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนกับท่านเป็นระยะเวลาหนึ่งปี วันหนึ่งพระสารีบุตรสังเกตเห็นลักษณะของสามเณรว่าจะมีอายุได้อีก 7 วันเท่านั้นก็จะถึงแก่กรรมภาพ ท่านพระสารีบุตรจึงเรียกมาบอกความจริงให้ทราบ ว่า ตามตำราหมอดูและตำราดูลักษณะเธองจะมีชีวิตอยู่ไม่เกิน 7 วัน พระสารีบุตรจึงให้สามเณรกลับไปลาพ่อแม่ญาติพี่น้อง จึงสร้างความเศร้าโศกเสียใจแก่สามเณรเป็นอย่างมาก ระหว่างทางกลับได้พบกับปลาที่กำลังดิ้นทุรนทุรายเพราะน้ำไม่พอ จึงจับไปปล่อยในหนองน้ำ และกับแก่งที่ติดบ่วงนายพราน จึงได้ปล่อยแก่งสู่อิสรภาพ โดยนึกถึงตนเองว่าจะต้องตายอีกไม่กี่วันข้างหน้า แต่สัตว์ทั้งสองถ้าไม่ปล่อยช่วยชีวิตก็ต้องตายก่อนตนเองแน่นอน เมื่อกลับถึงบ้านพ่อแม่ญาติพี่น้องต่างก็เฝ้ารอคอยด้วยความเศร้าโศก จนเวลาล่วงเลยกำหนดไปแล้ว สามเณรติสสะก็ยังมีชีวิตอยู่ ผิวพรรณผ่องใส และได้กลับไปหาพระสารีบุตร ได้กราบเรียนถึงการปล่อยชีวิตทั้งสองเป็นการให้ชีวิตใหม่ จึงเป็นบุญให้พ้นจากความตาย

3. พระพุทธศาสนากับความเชื่อการต่อชะตาชีวิตของคนไทย

จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยที่มีการตั้งหมู่บ้านชุมชนเพื่อการทำมาหาเลี้ยงชีพที่ไม่ต่างจากกลุ่มชนอื่นๆ ซึ่งเป็นสัตว์สังคมที่มีการใช้ชีวิตที่พึ่งพาอาศัยกันในการดำรงอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชุมชนที่อาศัยอยู่บนโลกร่วมกัน มีความเชื่อมีแนวคิดความเคยชินถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นคติความเชื่อของชุมชน และเป็นประเพณีสืบสานเรื่อยมา (พระวิศิษฐ์ สุขโม, 2556). ความเชื่อของคนไทยจะเห็นได้ว่าการนับถือศาสนา และความเชื่อของคนไทยมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ นอกจากจะกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปแล้วยังกราบไหว้บูชาศาลพระภูมิ และผีสงเทวดาจากที่กล่าวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยนั้น จะเห็นได้ว่ายังมีลักษณะ

เฉพาะที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยแสดงลักษณะเฉพาะของกลุ่มตนหลายประการเป็นวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย, 2543: 92)

เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่คนไทยโดยมากทุกระดับยอมรับนับถือ เมื่อพิจารณาตามหลักฐานต่าง ๆ เช่น ตำนานก็จะเห็นการปรับเปลี่ยนทางความเชื่อจากความเชื่อดั้งเดิมทั้งการปรับโดยสันติหรือปรับโดยขัดแย้งที่สามารถยอมรับพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์เข้ามาจนกลายเป็นหลักของความเชื่อ (อมรรัตน์ จันทรเพ็ญสว่าง, จิตวิทยาศาสนาและความเชื่อและความจริง, 2537: 75). ชาวพุทธที่มีความเชื่อเหล่านี้นำไปสู่พิธีกรรมตามบริบทของทางพระพุทธศาสนาที่ประกอบส่วนใหญ่ คือ การสวดมนต์ไหว้พระรองลงมาคือ การรักษาศีล การปฏิบัติธรรม (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, การเข้าทรงและร่างทรง, 2533: 41). ดังนั้นศรัทธาหรือความเชื่อจึงมีอิทธิพลต่อการกำหนดวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลและสังคม กระมเป็นหลักธรรมที่สำคัญหลักธรรมหนึ่งทางพระพุทธศาสนาและเป็นหลักธรรมที่มาจากศรัทธาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย, 2539: 10-94-56). โดยพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาของสังคมไทยนั้น เป็นพิธีกรรมการสืบทอดมาถือว่าการสืบทอดอายุ ซึ่งโบราณถือว่าการในรอบ 7 วัน มีวันที่เป็นมรณะของคนและสัตว์อยู่วันหนึ่ง ถ้าได้ทำพิธีสืบทอดอายุไว้ก่อนจะเป็นการป้องกันมิให้ตายได้ ท่านจึงให้ทำพิธีสืบทอดอายุ (มณี พยอมยงค์, 2546: 120)

กล่าวสรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาในสังคมไทย เป็นความเชื่อที่ผู้คนในสังคมได้ให้ความเชื่อถือกันทุกอาชีพทุกกลุ่มชุมชน เพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีให้เกิดขึ้นกับชีวิตของตนเอง และคนในครอบครัวของตนเพื่อทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานที่ตนทำอยู่ เพื่อให้เกิดโชคลาภขึ้นกับตน ทำให้เกิดมีเงินทองไหลเข้ามาทำให้ความเจริญขึ้นในชีวิต และเป็นการต่ออายุให้กับตนเองทำให้มีอายุที่ยืนยาวมีความเชื่อว่าจะทำให้หมดเคราะห์กรรมไปได้ เราจะเห็นได้ว่าตามสถานที่เทวาลัยของพราหมณ์หรือตามวัดวาอารามของพุทธศาสนาที่มีเทวรูปเทพารักษ์ที่ได้ประดิษฐานอยู่ตามสถานที่ต่างๆ หรือตามสถานที่ได้มีการจัดประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาขึ้น ทำให้มีผู้คนได้เข้าร่วมในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่อชะตากันเป็นจำนวนมากเป็นการเสริมดวงชะตาตามความเชื่อ

4. การผสมผสานทางความเชื่อในการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาของคนในสังคมปัจจุบัน

ในสังคมไทยยังทำให้คนไทยทุกหมู่เหล่าสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความอบอุ่นและสงบสุข ความเชื่อของคนไทยแต่เดิมคือ “ผี” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2543: 92). ดังนั้นความเชื่อดังกล่าวเป็นการเชื่อถือผีสงเทวดาแบ่งได้ 4 ประการ ดังนี้

4.1 ความเชื่อเรื่องผีสงเทวดา เป็นความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปทางศาสนาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสังคมไทยยังมีความเชื่อเช่นนี้อย่างมั่นคง ปรากฏการณ์แทรกซึมอยู่ในเรื่องต่าง ๆ และความเชื่อดั้งเดิมยังเข้าไปอยู่ในเรื่องกฎหมาย กระบวนการทางกฎหมายอีกด้วย

4.2 การนับถือบรรพบุรุษ การนับถือบรรพบุรุษนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับระเบียบประเพณีของครอบครัวโดยเฉพาะเรื่องการจัดงาน จะต้องมีการบูชาบรรพบุรุษเป็นอันดับแรกระเบียบระบบต่างๆ ที่เกิดจากการนับถือผีสงเทวดา บรรพบุรุษนี้เป็นพื้นฐานโดยตรงของสิ่งที่เรียกว่า “จารีต” หรือ “จารีตประเพณีในสังคม” ซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎหมายดั้งเดิมของไทย เช่น กฎหมาย มังราย ศาสตร์กฎหมายต่าง ๆ ในประชุมกฎหมายตราสามดวง

4.3 ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องข้าว สังคมไทยเป็นสังคมเกษตร มีเรื่องการเพาะปลูกโดยเฉพาะเรื่องการปลูกข้าวเป็นเรื่องสำคัญ ประเพณีที่เนื่องด้วยข้าว มีตั้งแต่การเริ่มไถนา มีพิธีของหลวงเป็นปฐมเรียกว่า “พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ”

4.4 ความเชื่อเรื่องโลกจักรวาลและกำเนิดคนและสัตว์คนไทยมีตำนานเล่าเรื่องกำเนิดโลกจักรวาล และการสร้างคน สัตว์อยู่หลายสำนวน ดังนั้น สังคมไทยเข้าใจหลักธรรมเรื่องกรรมคลาดเคลื่อนจากจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้วยังได้นำความเชื่อเรื่องกรรมในศาสนาอื่น มาปะปนจนเข้าใจว่าเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา (อง.ทุก. (ไทย) 20/62/238). ซึ่งเป็นการยึดถือปฏิบัติเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้คนสังคมไทย เป็นความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนในสังคมไทย หรือแม้แต่เรื่องการตัดต้นไม้ใหญ่จะต้องบอกกล่าวให้ผีประจำต้นไม้ให้ทราบเสียก่อน (เดือน คำดี, ศาสนศาสตร์, 2531: 202).

จะเห็นได้ว่า สังคมไทยได้มีความเชื่อดั้งเดิมในเรื่อง ผีสงเทวดาที่อยู่กับผู้คนในสังคมไทยมายาวนาน และเมื่อมีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาเข้ามาในสังคมไทย จึงเป็นการเริ่มต้นในการผสมผสานเข้ารวมกันกับพิธีกรรมมาตั้งแต่ในอดีตจนมาถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการสิ่งใดเราจะเห็นได้ว่าจะต้องมีการประกอบพิธีกรรมคู่กับทางพระพุทธศาสนาอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ตัดผมจุด เด็กแรกเกิดใหม่ หรือการตายของคนเราก็ดำเนินการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการผสมผสานความเชื่อในพิธีกรรมและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ได้ดำรงอยู่ในสังคมไทยจนมาถึงปัจจุบันนี้

5. องค์ความรู้

การค้นพบความเชื่อที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ ในเรื่องการผสมผสานทางความเชื่อทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่อง

สะเดาะเคราะห์ต่อชะตาของคนในสังคมไทยปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ในสังคมไทยเป็นความเชื่อที่สืบทอด และพัฒนาการมาอย่างยาวนานเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิม โดยการผสมผสานทางพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่นๆ สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายในสังคมไทยปัจจุบัน และความซับซ้อนของวัฒนธรรมไทย แม้ว่าในปัจจุบันความเชื่อเหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตามบริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ที่มีการพัฒนามาตั้งแต่ยุคสมัยโบราณที่ผู้คนในสังคมไทยมีแนวคิดความเชื่อในเรื่องเคราะห์กรรมที่มีศาสนาเข้ามาข้องเกี่ยวกับการทำบุญและพิธีกรรมต่างๆ พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา เป็นพิธีกรรมเพื่อเสริมดวงชะตา และแก้ไขสิ่งเลวร้ายให้กับกลายเป็นดี และความเชื่อเรื่องสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาในสังคมไทยปัจจุบัน จึงเป็นเรื่องที่หลากหลายและซับซ้อน โดยจะยกตัวอย่างมาแบบย่อ ๆ เช่น การถือศีล 5 และการถือศีล 8 เป็นวิธีการเสริมดวงชะตาและจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความดีงาม การกินเจเพื่อลดละชีวิตสัตว์มีความเชื่อว่าได้านิสงส์ผลบุญสูงสุด การถวายน้ำมันตะเกียงเพื่อให้ชีวิตมีความรุ่งโรจน์ การถวายสังฆทานจะช่วยให้ชีวิตหมดเคราะห์หมดโศก การนอนโลงศพเป็นพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาอย่างหนึ่ง เป็นต้น

6. บทสรุป

ความเชื่อเรื่องสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาของคนในสังคมไทยมาจากความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ที่มีความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจในศาสตร์ลึกลับที่เหนือธรรมชาติ หรือมีความเชื่อในเรื่องเวทมนต์ คาถาอาคม ที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมในการนับถือธรรมชาติ ผีสงเทวดา บรรพบุรุษ หรือเป็นการบวงสรวงบูชาเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ เช่น พิธีสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา พิธีสวดบูชาเทวดานพเคราะห์ทั้ง 9 องค์ พิธีสวดพราหมณ์ พิธีอาบน้ำมันต้นนั้นเป็นการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ที่เชื่อว่าสามารถขับไล่ให้หมดเคราะห์กรรมที่เกิดขึ้นไปได้ทำให้ชีวิตของตนเกิดความสำเร็จในด้านต่างๆ ทำให้เกิดความสุขที่แท้จริง จนมีการเข้ามาเผยแพร่ศาสนาพุทธในดินแดนสุวรรณภูมิแห่งนี้ โดยพระเจ้าอโศกมหาราชทรงได้ส่งพระสมณทูตทั้ง 9 สาย โดยมีพระสมณทูตทั้ง 2 รูป คือพระโสณะ และพระอุตตรเถระเข้ามาเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงเกิดความเชื่อความศรัทธาในพุทธศาสนาขึ้นในสังคมไทย โดย พระมหากษัตริย์ ในยุคสมัยแรกๆ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปกครองบ้านเมืองรวมถึงพระสงฆ์ และมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการตามยุคตามสมัยที่ปรากฏขึ้นของความเจริญรุ่งเรืองเรื่องตามความเชื่อพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัยในสังคมไทยที่มีความเชื่อในพุทธศาสนายาวนาน ที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องการรักษาโรค การปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดปัญญา และเป็นการผสมผสานทางความเชื่อเข้ารวมกันทั้ง 2 ศาสนา จึงเกิดเป็นพิธีกรรมทางศาสนาขึ้น ซึ่งการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาของคนในสังคมไทยปัจจุบัน ส่วนมากจะเป็นการทำบุญ และการทำพิธีกรรมต่อดวงชะตาอายุ ที่มีอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ตามวัดวาอารามหรือโบสถ์ของพราหมณ์เป็นพิธีกรรม เพื่อเสริมดวงชะตา และแก้ไขสิ่งเลวร้ายให้กับกลายเป็นดีขึ้น และเป็นวิธีการเสริมดวงชะตาและเป็นการเสริมกำลังใจจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความดีงามของศีลธรรม ซึ่งความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยในแต่ละยุคสมัยเป็นช่วงเวลาสำคัญในการวางรากฐานสำหรับการฟื้นฟู เป็นการพัฒนาพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยที่มีน้อยบางมากบาง แต่ก็มีความสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของพระมหากษัตริย์ไทยในแต่ละยุคสมัย ในการฟื้นฟูประเทศชาติ และปกป้องพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่คนในสังคมไทยยอมรับนับถือ และมีการผสมผสานทางความเชื่อดั้งเดิมในสังคมไทยเข้ากับความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นการฟื้นฟูและพัฒนาปรับเปลี่ยนกันอยู่ตลอดเวลาเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ในปัจจุบันออกมาในรูปแบบพิธีกรรมตามบริบทของทางพระพุทธศาสนา ที่มีจารีตประเพณีในทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการสวดมนต์ไหว้พระ การรักษาโรค หรือการปฏิบัติธรรม ซึ่งก็จะมีการจัดพิธีกรรมในการบวงสรวงมีเครื่องเซ่นไหว้ มีการบูชาเชิญผีสงหรือเชิญเทวดามาร่วมอยู่ในพิธีกรรมเสมอเป็นการสร้างความเชื่อมั่น เพื่อให้เกิดปาฏิหาริย์มีความศักดิ์สิทธิ์เข้มแข็งขึ้นในพิธีกรรม ตามคติแนวคิดของคนในสังคมไทยที่มีความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2526). จารึกสมัยสุโขทัย. แปลและเรียบเรียงโดย ก่องแก้ว วีระประจักษ์. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง 700 ปี
ลายสือไทย พุทธศักราช 2526. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์แผนศแฟรงสรรพศาสตร์.
- เดือน คำดี. (2531). ศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระเทพดิลก. (2564). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- มณี พยอมยงค์. (2529). ประเพณี 12 เดือนของไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ณ เพชรกิจ.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. (2533). การเข้าทรงและร่างทรง. กรุงเทพฯ: บริษัท โอ.เอส. พรีนติ้งเฮาส์.
- เสถียร โกเศศ. (2560). วัฒนธรรม. พระนคร: บรรณาการ. วารสารมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1, 24 กุมภาพันธ์ 2560.
- อมรรัตน์ จันทร์เพ็ญสว่าง. (2537). จิตวิทยาศาสนาและความเชื่อและความจริง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กองทุน ปิ.ทราเวน.